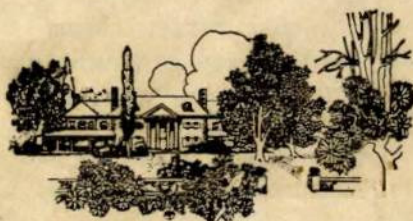

Др Осип Назарук.

СВІТОГЛЯД ІВАНА ФРАНКА

ЧИ МОЖЕ ХРИСТІЯНСЬКИЙ НАРІД ПРИНЯТИ

І ШИРИТИ КУЛЬТ ЙОГО?

ФИЛАДЕЛФІЯ, ПА.

1926.

Печатано 2.000 примірників.

З Друкарні „АМЕРИКИ” 817 N. Franklin Street, Philadelphia, Pa.

ПЕРЕДМОВА.

Культ Івана Франка ширить урядово большевицька влада. Доказують се резолюції т. зв. Ради “Народних” Комісарів у Харкові. Ті резолюції оповістила Секція Союзу заграничних большевицьких Кореспондентів у 10. числі свого “Бюлетину”. Головні постанови харківських комісарів у сій справі такі.

Рада Камісарів постановила:

Приспішити видане творів Франка.

Утворити літературний фонд премій імени Франка.

Підтримати грішми ініціативу “мас і інтелігентів” з Західної України у справі збудованя памятника Івану Франку у Львові.

На покритте коштів, звязаних з культом памяти Івана Франка в УСРР асигнувати з резервового фонду больш. уряду УСРР ріжні суми і т.д.

Большевицькому урядови залежить тому на поширеню культу Франка, бо в творах того поета і письменника єсть матеріялістичний і атеїстичний світогляд, котрий валить передовсім Церкву. Сам Франко ніколи не крився зі своїм атеїстичним і матеріялістичним світоглядом, що ми й доказуємо в сій праці. Вона становить цілість для себе, але входить як третя частинка у склад більшої нашої праці п. з. “Наш Єпископат в Америці і боротьба проти нього”. Тому при кінци сеї книжочки подані з відповідними числами голоси нашої суспільности в обороні нашого Єпископату, який тут найгірше валить у “Свободі” б. посол Пана Петрушевича п. др Лука Мишуга, зовсім подібно як у Бразилії робить се недобре діло другий посол п. П. Карманський. Бразилійський орган “Праця” (адрес: Прудентополіс, Парана, Бразилія) повна описів того, що там робить п. Карманський.

Статті поміщені в сій праці се передруки з “Америки”.

Хто вірить ще в українську справу, хто хоче ладу і порядку в народі своїм, хто хоче бачити сильну і гарну молодь нашу, підготовану до державного життя, — нехай ширить сі видання і поручає їх своякам і знакомим, бо в сих статтях кожде слово правдиве.

Редакція.

НАСЛІДКИ КЛИЧА, ЩО “НЕМА БОГА”

Котрий нарід раз піде за “провідниками,” які сказали, що “Бога нема”, того народу скоро не буде.

I.

Вже перед великою війною французський учений др. Бертельо написав книжку п. з. “Вилюднене Франції.” А тепер французські учені, лікарі, педагоги і державні мужі підносять крик, що французський нарід таки зовсім вигибає на очах! В кождім з 89 департаментів (округів) Франції єсть багато шкіл, в котрих є не більше як 5 або 6 дітей! Ба! Є вже і такі місця, де держава удержує школи й учительські сили для одної-одиної дитини! Ще тому сто трийцять літ (за часів Великої Револуції) становила людність Франції мало що не половину (40пр.) населеня Європи! А сьогодні оден німецький нарід вже більше ніж два рази численнійший від французького. І що рік то гірше діється з Францією. Коли ще в рік перед війною (1913 р.) уродилося в Парижі 54,244 дітей, то в р. 1916 уродилося тільки 33.099. Французський учений Др. Ф. Мертін пише, що смертельність у Франції при всій її культурі страшно росте і за чотири роки дійшла до цифри 2,632.000 людей. А рівночасно меньшає застрашаючо число уродин. Пусті місця на лавах діточих шкіл у Франції говорять те саме, що білі хрести, які милями тягнуться на землі того культурного народу і говорять вимовно, що французський нарід вимирає. І говорять, що чужі народи посядуть землю його — на віки. І говорять, що ніяка культура не поможе Французам, бо в нім раз був убитий нерв життя.

Деж причина сього? Не є тою причиною війна. Бо по кождій війні кождий здоровий нарід плодиться з іще більшою силою. Німці мали такі внутрішні і зовнішні війни в середних віках і на початку нових, які так винищили їх землю, що треба було їхати цілими днями, заки побачилося село. А сьогодні Німців так багато, що буквально дусяться на своїй землі. Те саме було з Італією, котра знає часи, коли публично оповіщувано, що можна даром брати найкращу землю виноградну, але не було кому її дати. А сьогодні Італія так переповнена, що

Італійці заливають вже Африку і навіть у французьких кольоніях Італійців п'ять разів більше ніж Французів. Араби століттями провадили релігійні війни, та се не тільки їх не знищило, але ще те маленьке колись племя пустинне залило чудові і великі землі в Азії й Африці. Отож неправдою єсть, немовби війни нищили народи. Причина вимираня народів в чімсь иншим. В чім? У їх власній душі. Коли душу народа полити вітриоєм безвірства, тоді зникає в кождім народі нерв його життя. І тоді нема ніяких способів, щоб відродити нарід. Тільки оден єсть вічний спосіб: відроджене твердої віри в Бога Творця всякого життя.

Хтож так смертельно скалічив культурний і колись сильний нарід французський? Сего страшного діла доконали його власні сини, ті, котрі в імя буцімто науки і фальшивого “поступу” ще перед Великою Революцією вщипили йому отрую безвірства. Ціла купа французських “апостолів” безвірства й раціоналізму довго голосила народови сьому, що Бога нема а віра в Бога се “видумка попів.” На наслідки такої науки не приишлось довго ждати. Під кличами раціоналізму й безвірства вибухла у Франції перед 100 літами т. зв. Велика Революція, котра в церквах висаджувала на вітвар нагу дівку, як лицетворене “людського розуму.” Бо коли Бога і його заповідей не признавали вжє, то признали “свій розум,” який мав дальше “кермувати народом.” І зачали пити та гуляти по церквах Господніх, різали в них худобу, безрог і дріб, пекли й забавлялися та розпусували в найстрашнійший спосіб. Шал т. зв. “свободи в імя людського розуму” обгорнув тоді народ французський. Заглушив його крик про “поступ” і “щастє свободи” та “рай на землі.”

Так зачався тоді нестримний упадок великого і сильного французького народу, першого між народами тодішнього світа. Наполеон Великий, що вийшов з революції, але не затратив віри в Бога, ще раз відновив останним напруженєм велич і блиск Франції. Але й він, хоч вірив у Бога і корону приняв від Апостольської Столиці—не шанував церкви й установ її. А йдучи побідними полками по боевищах Європи голосив всім народам: “Я цісар Французів оповіщую всім разом і кождому зокрема, що касую монастирі та чини, дарую землю забездурно”, т. п. раціоналістичні “ідеї.” Обложений клятвою церкви вирушив цісар Наполеон на війну проти Росії. Вирушив з величезним військом, а вернув сам—на простих санках, все стративши.

Той великий геній упав та сконав невольником і скапався як свічка рід його, хоч обсів уже був богато престолів Європи. Впав, бо думав “своїм розумом,” без пошани Авторитету Церкви правити народом. Хоч Наполеон Великий мав такі військові й державні здібности, яких не проявив за весь час історії ні оден чоловік зі всіх білих народів світа—не міг устояти супроти права і законів Божих, які проповідує церква. За Наполеона в останнє блиснула як свічка сила і могутність Франції. І від тоді скапала вона так, що нині вже стоїть над гробом той великий нарід. І сто літ витримував усього...

Конає на очах—бо страшна єсть кара Божа на тих, котрі раз допустять у себе культ слова людей, які голосять, що “Бога нема.” Тоді настає кара Божа. І доходить до голов провідників. Доходить до шкіл. Доходить до судів. Доходить до подруж і родин. І тоді каже провідник: “Чому я не маю політики ужити до того, щоби брати нпр. дві платні і кричати, що всі хочуть наживи, ая ні!” Тоді каже суддя: “Коли Бога нема, то чому я не маю датися перекупити?” Тоді каже жінка: “На щож мені родити дітей і терпіти при плеканю їх, чому я не маю собі погуляти і світа “порядно” ужити?” Так зачинається кара Божа над народами.

II.

Чомуж так єсть і як до тої кари доходить нарід? Дуже простою дорогою. Коли в якимнебудь народі знайдеться послух для таких письменників, котрі пишуть, що “Бога нема, а віра се видумка,”—тоді віру в Бога заступає щось инше. А що? Все і скрізь заступає її друга віра. Яка? Віра в “свій власний, людський розум.” Але людського розуму одного для всіх нема. Бо вже і простий народ знає та каже: “Що голова, то розум.” А се значить, що як інакша голова, то й розум має інакший. І зачинається хаос, замішане, подібне до того, яке описане у св. Письмі при будові Вавилонської Вежі. Власне таке замішане бачили ми всі при “будові” української держав тими, котрі належали до таких партій, які стояли не на вірі в Бога, але на раціоналізмі, на “своїм розумі.” Бо без віри в Бога й релігії—неможлива дійсна дисципліна і неможливе функціоноване людського розуму. Чому? Бо без віри в Бога наступає перецінене свого розуму і своїх сил. А хто перецінює себе, той нічого не буде вчитися. Такий не узнає ніякого Авторитету над собою. Ні над ним, ні в нім нема тоді

нічого, що його з правила здержувалоб від зла, від ложи, від демагогії, від фальшивого свідоцтва, від обману, як тільки має нагоду до того.

Якже наші партії “будували” Україну без хлопа, пана, попа і Бога?” А ось як “будували”:

На чолі війська поставили чоловіка, котрий ні одної днини у війську не служив. Такої дивовижі не стерпів досі ні оден нарід на світі. Міністерства обсаджували ті партії так: “Побережника, котрий умів ходити з палицею по лісі, зробили міністром рільництва. Шофера кликали на міністра почт і телеграфів, бо шофер має щось спільного з машинами.

За кордон на послів до чужих держав висилали людей, які “навіть добрий день” в чужій мові не вмiли сказати.

І так було з усім. І так єсть до сего дня. Хаос не до опісаня. Люде затратили вже навіть почутте того, що єсть хаос. Переважна часть органів нашої преси опинилася в руках крикунів, які навіть найменшої підготовки ні практики в ніякій дійсній редакції ніколи не мали. Ті люде переважно невірющі і буквально нікому не підлягають. Вони уважають кожний себе “найвисшим” реформатором і керманичем усього. Кличі, які вони від літ пускають в той нещасний народ, не мають найменшого сенсу. Ті кличі се тільки доказ абсолютної пустки і помішаня в головах тих людей. До найчастійших “кличів” хаотиків належать отсі: “Україна без хлопа, пана і попа!” “Добути або в дома не бути!”—“Всі мають про все рішати!”—“Провідник має йти за народом!”—“Всьому винен папа римський!” і тим подібні “мудрощі.” Кожного, хто з тими хаотиками не хоче на пусто на дурно повторяти тих нонсенсів, роблять “Поляком,” хоч би йому й не снилася ніяка Польща. Словом—наступає очевидна утрата розуму “лідерів” того рода.

Хтож тим “лідерам ”відобрав розум? А хтож иньший відбирає розум, як не Божа сила, котрої вони не шанують. Навіть простий народ знає і каже, що кого Бог покарати хоче, тому розум відбирає. Так відобрав Бог розум французьким “лідерам,” від коли вони крикнули, що Бога нема. Так відобрав Бог розум і нашим “лідерам,” котрі виступають проти церкви і хочуть її “реформувати,” хоч до неї не належать. Вони до тої міри стратили вже розум, що не розуміють навіть того, що тільки той має право ставляти які небудь вимоги до якої небудь організації, хто до неї належить і піддається всім її приписам та постановам. І нема такого оправданя, на ос-

нові котрого не-член якої небудь світської чи церковної організації мав би хоч найменше право чого небудь вимагати від організації, до котрої не належить і котрій не підчиняється. Зовсім так, як злодій не має права вимагати, щоб йому було вільно брати гроші з банку або домагатися, щоб управа банку установила такого чи інакшого урядовця. Та наші "лідери" хаотики навіть того не розуміють!

До якого безглуздя й хаосу дійшло у нас, видно на такому випадку: Від довшого часу група наших інтелігентів, котрі не сповняють ніяких церковних обовязків, оповіщує свій "клич" про конечність культу поета Івана Франка для "всього" народу. Се очевидно вільно тій групі інтелігентів робити й ніхто їй сего не забороняє. Бо в кождім народі на світі є люде, що до церкви не належать і ширять культ невіруючих поетів. Але розуміється тільки люде позбавлені розуму можуть домагатися від духовенства і церкви, щоб також церква помагала ширити культ невіруючих в Бога письменників!

До невіруючих в Бога належав і наш покійний поет і письменник Іван Франко. Він був чоловік отвертий і щирий. Тому не скривав своєї атеїстичної думки, котру кожда церков на світі уважає найстрашнішою зі всіх думок. Покійний Франко виразно писав:

"Говорить дурень в серці своїм:
Єсть Бог і єсть він Богом моїм."

Церква все жаліла і жаліє, що той здібний поет і письменник підпав цілковито під вплив атеїстичної струї, яка в часах, коли він виростав, захоплювала майже всю інтелігенцію Європи. Духовенство наше мимо того все підпирало Франка в його літературній праці. Навіть наші монастирі не відмовляли йому ніколи вступу до своїх бібліотек. Кождої ферії відпочивав Франко по домах наших священників. Одначе з усею творчістю Покійного ніяка віруюча людина погодитися не може. Ніяка дійсна церква на світі і ніяке духовенство ніякого народу не може брати участі в ширеню культу атеїста. В ніякім народі навіть до голови нікому не моглоби прийти, вимагати від духовенства й від Церкви та від віруючих людей взагалі, щоб вони брали участь у культурі атеїста. Такого випадку на світі абсолютно нема. Але у нас під фірмою "Обєднання" видав тут п. посол Мишуга "клич" щоб "усі" ширили культ Франка. І під тим "кличем" сам підписав п'ятьох священників. Оден з них прилюдно запротестував проти такого уживаня його підпису, і зрікся

всякого уряду в “Обеднаню.” Нате п. Мишуга знов іменем “Обеднаня” видав комунікат, у котрім пише, що прийнято резигнацію (того священика), бо його становище супроти віддання пошани Франкови розходиться з поглядами “Обеднаня” так далеко, що “Обеднаня” булоби змушене й без того що значить: без резигнації) “витягнути приписані статутотом консеквенції!”

Таким чином суспільність вперве довідалася, як п. Мишуга розуміють статути “Обеднаня,” котрі мають виключати з “Обеднаня” кожного, хто не хоче підписатися під закликотом до святкованя культу поета, який зі своїм атеїзмотом навіть не крився. Тим самим п. Мишуга виключають з “Обеднаня” величезну більшість віруючого українського народу і кожду церкву. Бо в ніякім народі ніде ніколи ще не було й нема таких церков і таких віруючих людей, котрі ширилиб культ невіруючого в Бога поета. Не може се бути й унас, бо воно неможливе.

Вірив у Бога кождий поет, котрого яканебудь нація святкуе культотом. Вірив у Бога англійський геній Шекспір і вірив італійський Данте і вірив шведський Тегнер і вірив польський поет Міцкевич і вірив наш геній Шевченко. Тому церкви беруть участь у святкованю культів тих національних геніїв. Але ніде й ніколи не бере ніяка церква й ніякий віруючий нарід участи у культух невіруючих людей. Бо се булоб початкотом упадку церкви такого народу. Се ще не значить, щоб церква наша мала накидатися на покійного поета, або не признавати його праці на иньших полях. Але культ се пошана особи і всеї праці даної особи, се освячене цілости її роботи. А сего ніяка думаюча людина не може вимагати від ніякої церкви, ні від католицької, ні від православної, ні від протестантської. Се булоб найбільше насильство над свободою думки, силувати церкву до пошани культу її явного ворога. Сего мігби вимагати тільки чоловік в публичних справах непочитальний. Або замовлений ворогом на роблене розвалу. Пишемо се з повною свідомостю значіння сих слів.

Таке єсть і мусить бути становище церкви та духовенства і всіх віруючих людей так тут, як і вкраю. Доказотом того, що таксамо як ми тут дивляться на культ Франка і в краю віруючі люде тай церква наша, єсть голос, який “Свобода” перепечатана в 149 ч. з дня 29 червня, 1926, п. з. “Гірше ката.” Там лається директора нашої учительської семінарії і Сестер Василянок в Яворові за те, що вони не хотіли дозволити прикрасити вікон школи наліпками в честь Франка, бо уважають його

великим безбожником. Кажемо отверто і ясно: Во́ни мали і мають рацію, що нічим не хотіли взяти участі в ширеню культу атеїстичного поета.

Сеї рації не змінить те, що прихильники атеїстичних культур прозивають побожних людей “гіршими ніж кати” та закидають їм “службу Польщі” й тим подібні фальшиві видумки. Віруючі люде навіть не здивуються, що так їх лають і очорнюють люде без церкви. Бо так все було і буде. “Поляком” прозивали і Покійного Єпископа Сотера. Але се не значить, щоб уступати перед ревом і лайками та нападами людей без віри і церкви. Бо кожда уступка перед такими людьми се тяжка провина супроти віри, котра вкидає весь нарід у щораз глибший хаос і наближає до страшного занепаду, до такого власне, до якого дійшов французької нарід, хоч він далеко сильніщий від нашого.

Про основи атеїстичної ідеології покійного Франка напишемо ще пару статей у значнійших промежутках часу, бо сам перегляд маси його писань вимагає значнійшого часу навіть для того, хто читав твори Франка. Тоді кожний думаючий читач виробить собі понятте про ту справу, ізза котрої п. Мишуга, йдучи під сим оглядом рука в руку з філією большевицького “уряду” окупантів у Харкові робить таку руїну між нашим віруючим народом на американській землі. А зрозумівши в чім річ, скаже кожда віруюча людина щиро і правдиво:

“Святкуйте собі панове раціоналісти кого хочете і як хочете! Але засі вам від церкви і не сьмієте накидати їй ніяких культурів, котрих вона святкувати не може і не повинна. Ми всі віруючі люде не позволимо на насильство над нашою церквою, над нашими Єпископами, над нашим духовенством, над нашими Сестрами і над усім віруючим в Бога народом.”

Так говорить кожний віруючий нарід своїм раціоналістам. Так скаже і наш, коли він правдивий нарід, спосібний до думаня.

МАТЕРІАЛІСТИЧНИЙ СВІТОГЛЯД ФРАНКА

Чи може цілий нарід прийняти і ширити культ Його?

I.

Іван Франко належить до великих працюючих української землі. Доказом його великої праці — безліч його творів. Між його творами є й такі, котрі кожний монастир може дати до читання дітям у сиротинцях, кожний священник може поручати молоді нашого народу, як нпр. “Франкові Казки” “Коли ще звірі говорили”, Франкового “Лиса Микиту”, Франкового “Дон Кіхота”, перерібки з арабських оповідань, зі східних легенд і т. п. Одначе світогляду Франка ніякий віруючий нарід на світі а тим самим і наш нарід рішучо прийняти не може і не прийме,— коли хоче заховати віру в Бога а тим самим здібність до життя і розвитку. Чому? Бо світогляд Франка належить до найстрашніших зі всіх світоглядів, які колинебудь мало людство. Се якраз теперішнє покоління інтелігенції має обовязок отверто і щиро сказати всему свому народови. Воно не сміє дати себе заголюкати харківським духовим невольникам червоної Москви, котрі хочуть окремим культом вщипити в наш нарід матеріалістичний світогляд Франка. Бо колиб се вдалося їм зробити, тоді весь наш нарід дійшовби послідовно до того, до чого довела московський нарід матеріалістична доктрина. І сей обовязок отверто представити перед нашим народом нещасний світогляд, котрий розбив нам нашого великого працюючого, виконуємо тут без огляду на рев ріжних паничів, між котрими часто лучаються люде, які ревуть за культом Франка, зовсім не знаючи його творів ні його світогляду.

II.

Матеріалістичний і атеїстичний світогляд покійного Франка пробивався і в його ріжних прозових писаннях і в його багатьох поетичних творах. До тих поезій, в котрих його світогляд пробивається найвиразнійше, належить отся:

Душа безсмертна! Жить віковічно їй!
Жорстока думка, дика фантазія,

Льойолі гідна й Торквемади!
Серце холоне і тьмиться розум!.....
Творця хвалити? За що хвалить його?
Що в моїм серці сей розпалив огонь
І в насміх призначив розлуку?
Рай показав і затріснув браму!
Та Пану Богу я не хочу блюзнить,
Бо пощо вірних щирі почуття дразнить?
Мов актор той мечем махати
На паперовії страхопуди?
Я не романтик. Мітольогічний дим
Давно розвіявсь із голови мені.
Мене не тішать ані страшать
Привиди давньої віри млисті.
Бо щож є Дух той? Сам чоловік його
Создав з нічого в кожній порі й землі
Дав йому свою подобу,
Сам собі пана й тирана творить.
Одно лиш вічне без початку й кінця
Живе і сильне, — се є матерія:
Один атом її тривкійший
Ніж всі боги, всі Астарте й Ягве.
Безмірне море, що заповня простір,
А в тому морі вир повстає сям - там —
Се планетарная система —
Вир той бурить і клекоче й беться.
В тім вірі хвилі — сонце, планети є,
В них міліярди бомблів дрібних кишать,
А в кождім бомблі щось там мріє,
Міниться, піниться, пок' не присне.
Се наші мрії, се наша свідомість,
Дрібненький бомблик в вирі матерії.
Та бомблі згинуть, вир утихне,
Щоб закрутитися знов десь инде.
Безцільно, вічно круговорот отсей
Іде і йти-ме; Сонця, планет ряди
І інфузорії дрібненькі —
Всьому однакова тут дорога.
Лише маленькі бомблики людські,
Що в них частинка виру відбилася,

Міркують, мучаться, бажають
Вічності море вмістити в собі.....

III.

Так пише Франко. Що єсть у тій поезії? В ній єсть заперечене істнованя душі. В ній заперечена всяка релігія, а тим самим усяка на вірі в Бога оперта мораль. Релігію називає Франко "мітольогічним (байкарським) димом". Франко заперечує Духа-Бога й каже, що Його творить собі чоловік. Ніякого Бога Франко не признає, а признає тільки матерію і вир, в котрім "кишать" мільярди "бомблів". Наша свідомість се по думці Франка також "бомблик". Ті "бомблики" крутяться після нього безцільно і на пусто та на дурно мучаться й бажають чогось.

Так виглядає ядро світогляду Франка про таємницю світа, Бога й людського істнованя, про ідеали, бажання і змагання людей як одиниць і як цілоти.

IV.

Що властиво єсть сей світогляд?

Се нігілізм. То значить, се такий світогляд, котрий все, але то буквально все, чим живе людство, зводить до безцільної нічтожності. Не вільно сего світогляду мішати зі світоглядом Соломона, котрий також сказав: "Суєта суєт і все єсть суєта" (марнота). Бо той мудрець Божий відносив сі слова до світових вартостей, до розкошів і багатств, до людського мудрагельства. і знання, до влади світа сего, до піль і до золота, а не до вартостей Божих, до тих ласк, які віруючим в Бога дає Божа незбагнута сила. Дає тим, котрі не стратили віри і покори перед Богом та вміють молитися до Бога за дари Його. Возьміть у руки й перечитайте уважно Книгу Екклезіяста, Сина Давидового, а переконаєтеся, що й він мав Франковий світогляд. Мав, але поборов його в собі. І дійшов до висшого світогляду. Він викоштував аж до дна все, що дає матеріалістичний світогляд: дівчат і скарби, будівлі і владу і всю "мудрість" людську. І до чогож дійшов? Ось що він каже: "І зробилося мені житте ненависним і остогидло мені все..... І зненавдив я всю працю мою". А сумніви мучили його так, що затратив розумінне ріжниці між звіриною й людиною (гл. 21-22 уступи 3. глави Екклесіяста). Вони обидва дійшли до повного матеріалізму і до світогляду "бомбликів". Ал етут власне на тупила ріжниця: Наш великий але нещасний працівник Франко заломився в нутрі під тягаром сего все роз'ідаючого

світогляду матеріалізму і нігілізму. А сильніший віднього дух Соломона Великого, що став притчею во язицях всіх народів, не дався! Він піднісся до висшого світогляду, релігійного, Божого. Се коштувало його страшної праці та зусилля, що видно виразно з його дійсно жакливої книги. Бо старі письменники навіть найгірші внутрішні муки збувають все коротко. Се стиль тих тисячеліть. Колиж Соломон аж так описує свої душевні переходи, то видно, що вони його коштували! А коли він виратувався з пекла нігілізму, оставив пересторогу людам, котра все буде пересторогою, хочби її автентичність не знати як квестіонувати. Бо за нею промовляє зміст, як за авторством Гомера або за оригінальністю нашого “Слова о полку Ігоря”. Той син Давида, той мудрець Господній, той бесідник великий, той володар Ізрайля, той цар Єрусалиму, — довго шукав правди. А мав до того і потрібну голову і засоби. А пізнавши правду, написав правдиву книгу. Йї описав у ній страшний перелом свого матеріалістичного світогляду на релігійний. І закінчив ту книгу так:

“Вислухайже змісту того всього: Бійся Бога і повни заповіди Його. В сьому міститься все про чоловіка. Бог бо судити-ме все, що діється, навіть усе утаєне — чи воно добре, чи зле”.

Во істину — сей велит не потребував говорити неправди. Не говорив свідомо неправди і Франко — тільки зломився під тягарем нігілізму.

З великого роду Давида прийшов на світ Спаситель людства, якого науку перечеить Іван Франко — в імя матеріалістичних “бомбликів”. Длятого світогляд Франка не може бути прийнятий християнським народом.

V.

Світогляд Франка не єсть оригінальний. То значить, що се не його власний світогляд. Се тільки відблиск модних, а вповні безпідставних мірковань тодішнього покоління інтелігентів західної Європи. Тодішне покоління інтелігентів вірило переважно тільки в матерію. Духа не узнавало. Що матерія як така зовсім індиферентна (байдужна), що вона не реагує (не відчуває), що вона не може бути причиною нічого, — сим той світогляд не журился. Духа заступив собі “круговоротом” і кінець. Відки той круговорот? Хто його пустив в рух? По що? На що? На яку памятку? Тим той світогляд не дуже займався. Він і не міг глибше всякнути в ті питання, бо вже самим нігілістичним поставленем справи так був ослаблений,

що Франко зовсім слушно підчеркує, що людям того світогляду “тьмиться розум” на само припущене про силу другого світогляду, котрий вірить у безмертність душі і Бога. Для матеріалістичного світогляду Бог і віра в нього — се “паперові страхопуди й миляні баньки, се “дим хоч власне найбільші філософи й навіть натуралісти людства все вірили і тепер вірять у Бога. Назвемо тільки імена таких як Арістотель, Ньютон, Ампер, Пастер Лінней, Фарадей і навіть Дарвін. Чи можна припустити, що ті великі учені натуралісти були дурні або обманці, а зате напр. наш п. Мишуга і Дурдела се люде понад усякий сумнів мудрі і не підлягають самообманю? А найбільше невіруючих єсть якраз між тими, котрі природи і її законів фахово навіть не студіювали. До них належав власне і наш Франко. Він був письменник і поет, що писав романи, а в науці займався фізіологією, мовою, і історією літератури, суспільними справами і політикою, — а ніколи наукою природи. Що Франко тут і там згадує про “безцільний” танець атомів і бомблів — все те запозичені міркування з писань модних тоді але скоро забутих матеріалістів. Не дивота, що в писаннях Франка нема відповіді на питання, чому чоловік хоч має розум, а стріляє дурниці й безцільно блукає та робить скоки, — коли рівночасно з’організована на основі вічних законів матерія у виді величезних сонц і мільонів зьвізд ходить правильніше, ніж найлучший годинник. Ходить мільони літ без ніякої напрари, кермована тільки невидимими, але дуже правильними законами. Такими законами, що проймають наскрізь і величезні сонця і малесенькі бакцилі, що без числа містяться на кінчику голки. Ті власне закони природи, найбільшого Св. Письма, яким пише сила Божа по безвістях безграничного всесвіта, — заставили найбільші уми всіх часів і народів признати незбагнуту але свідому ціли силу Божу. Між найбільшими головами всего людства нема атеїстів. Атеїсти є тільки між тими, котрі зломалися в тяжкім змаганню своїм з думкою про таємницю світа і людини. Атеїсти є тільки між тими, котрі власне паперові страхопуди про безцільні бомблі взяли за дійсність і ядро тайни всесвіта. Бо якіж гірші можуть бути страхопуди, як ті власне “бомблі”, що вертяться без найменьшої ціли а повертівшись, прискають і тільки пара з них виходить..... Тай та пропаде.! На щож боротися і за що, коли такмалоб бути? При такім “світогляді” з бомблями устане всякий ідеал, кромі котнюхового. Словом —

сей світогляд се основа того, що опісля з'явилося в большевизмі. Не дивота, що большевики офіційно ухвалили видати твори Франка й поставити покійному пам'ятник у Львові.

VI.

Не треба датися змішати тим, що мовляв “і в краю” є такі “інтелігентні люде”, котрі взивають до ширеня “культу” Франка. Бо “культ” культови нерівний. Ніхто не може мати нічого проти того, щоби з великої праці Франка вибрати й видати його цінні думки і писання. Бо нема такої будови на світі, з якої не можнаби взяти частини матерялу й ужити навіть до будови найлучшої церкви чи палати, або хоч до будови дороги чи насипу до, них. А щоб вибирати, треба мати цілість. Тому не можна противитися й тому, колиб нпр. Наукове Товариство ім. Шевченка в наукових цілях видало повний збірник писань Франка. Але иньша єсть річ брати частинки з якоїсь будови й ужити їх, а иньша річ сказати: Ціла та будова добра на мешкане духа дальших поколінь цілого народу, хоч сам будівничий тої будови каже виразно, що він в нічім не бачить ні мети, ні ціли, а бачить тільки пустий круговорот прискаючих бомблів, котрий “безцільно, вічно іде і йти буде”. Чи се може бути основою й фундаментом нації? Відповісти “Так” — можуть тільки люде, котрі самі мають безцільний круговорот “бомблів” у своїх головах, котрі безцільно покрутяться і безцільно приснуть. Сей світогляд може бути основою до чогось. Але до чого? Тільки до безцільної “революції”, до розвалу, який роблять большевики і їх свідомі або несвідомі приклонники. Тому большевики послідовно поступають, коли проголошують афіційно світогляд Франка. Але українська нація сего світогляду прийняти не може і не сміє, коли хоче приступати до будови свого великого дому. За те може взяти з праці Франка те, що не пересякло сим світоглядом.

Неправдою єсть, немовби хто не будь накидався на Франка за його добру працю. Се накидуване привиджується тільки людам з прискаючими бомблями в голові, котрі взагалі не знають, чого хочуть. Сі люде посуваються в своїй нахабности аж до підписуваня священників, під відозвами, що взивають до вщіплюваня “культу” атеїста. Се люде або рішучо непочитальні, або замовлені до робленя розвалу й заколоту. В кождім з тих “бомблів”, — як слушно каже Франко, знаючи своїх людей, — “щось там мріє” і “піниться”. Мріє звичайно на-

дія на дві платні за вигукуване про “любов до народа”, а пі-
ниться переважно ненависть.

Всяка дійсна церква і всяке духовенство та всякий дій-
сний нарід мусить виступити проти накидування їм безцільних
світоглядів атеїзму. З дійсно глибоким жалем мусить сказати
собі кожний віруючий Українець: На нашій убогій ниві духа,
на Диких Полях його — здібність і праця покійного Франка
могли його зробити національним генієм, достойним культу
всеї нації. Могли, але на жаль не зробили. Бо він зломався під
тягарем атеїзму, під страшним бременем негачії (запереченя).
Таких зломаних філософів лежить багато на тяжкім шляху
всіх народів. Лежать і більші від Франка. Бо хоч він, як сам
про себе казав, “тяг чужого скарбу повні міхи”, а як ми ска-
жемо “і свого немало”, — то були ще більші від нього, котрі
скінчили житте таксамо страшно як скінчив покійний Франко:
без помиренья з Богом. Так скінчив за нашої памяти оден з най-
більш блискучих умів людства, котрому Бог уже в колиску
поклав десять найкращих талантів людини. Так скінчив ясний
як криштал і як огонь горячий великий ум німецького фільо-
софа, що називався Ніцше. Скінчив у замраченю й помішаню,
хоч кинув полумінний стовп огню свого духа на цілу кулю
земну і нема на всім світі ні одної інтелігентної людини, котра
не зналаб імени автора “Заратустри” й “Антихриста”. Але не-
ма і не буде культу його в ніякім народі. Вже погасла полумінь
його, хоч Німці вміють шанувати не тільки думки, але навіть
стілечики, на котрих сиділи їх працювники при роботі. З тих
саміських причин, з яких неможливий культ Ніцшого, немож-
ливий і всенародний культ Франка, хочби наші хаотики не зна-
ти що викрикували. Ні церква ні величезна більшість нашого
християнського народу не прийме матерялістичного світогля-
ду Франка. Але хаотики й матерялісти можуть собі святкува-
ти всякі культу кілька хочуть і доки схочуть.

ЧИ ДОБРЕ БУЛОБ У МОЛОДЬ ВЩІПТИ КУЛЬТ ФРАНКА

I. Значінне молоді для народа.

Є такі люде, котрі накликають, щоби вщипити культ Івана Франка в нашу молодь. Що таке молодь? Молодь, молодіж се найчуткіща частинка народу, котра живе не досвідом, але вірою, запалом і любовю. Молодь се перша делікатна як квітка сторожа кожного народу в його поході у невідому будучність. Куди ту ніжну сторожу скермувати, туди вона й піде. Який огонь у її серци розпалити, таким вона горіти буде. Які думки і заміри в молоді заїяти, такі вона колись розвине. Так було з нами. Так було з нашими батьками і дідами. Так буде з нашими дітьми і внуками аж до найдальших поколінь. Молодь все піде на всяке діло, в котре повірить. Молодь не цофнеться перед ніяким терпіннем в імя світогляду, який їй защипиться в її чисте серце, в її очи ясні.

Є стара приповідка між народами, котра каже, що коли люде великими гріхами відвернули від себе ласку Господню, тоді Бог опускаючи їх зглянувся ще на дітей, на квіти людські. Зглянувся і сказав: "Оставлю батькам і матерям мою любов до діточок їх. Нехай заступають мене". І тому ніякій матери, ніякому батькови не байдужне те, якими стежками піде дитина їх та що жде дитину на невідомих життєвих дорогах. З батьків і матерей та їх дітей складаються сем'ї, родини. А з родин складаються народи. Вони всі йдуть в невідому будучність.

II. Два світогляди.

Є тільки два світогляди: хаотичний і релігійний. Хаотичний "світогляд" учить хаосу. А релігійний світогляд учить ось чого:

Котрий нарід має сильну віру в Бога й велику пошану для заповідей Його, той має силу в собі та твердо йде кріпкими ногами по безконечних шляхах життєвих. І дав Бог народам провідників, щоб показували їм дорогу. Се люде з Божою

іскрою в очах. Се великі поети. Нема великого поета без великого терпіння. Еспанський великий поет каже: “Щоб писати як Бог, треба терпіти як пес”. По тім, як ті поети терплять і як вони зносять терпінне і в чім знаходять укоєне його, пізнати нехибно, як вони ужили талантів своїх.

III. Перший напрям любови Франка.

Іван Франко, великий поет український, переходив велике терпінне. Розуміється, не походило воно від того, що хтось його “ігнорував”, чи “обминав”, чи неслухно “критикував”, як пишуть нетямущі люде. Бо великі борці не звертають уваги на такі марниці. Терпінне Франка било з його власного нутра. Подивімся на те його терпінне. Негарно єсть заглядати з пустої цікавості в терплячі душі людські. Але се не відноситься до поетів, бо вони як провідники серця народів зрікаються самі права таємниці до серця свого. Вони самі отверто розкривають рани його. Тим розкриванем ран свого серця впливають вони на творене цілих народів на образ і подобіє своє.

І Франко відкрив нам найглибші й найінтимніші рани душі і серця свого. Відкрив власне на те, щоб ми дивилися в них. Треба дивитися на всякі прояви життя справедливо. Де побачиться добро, там сказати, що єсть добро. А де побачиться що добра нема, там сказати, що його нема.

Франко переходив сильну нещасливу любов.

З часів, коли мав 30-37 літ маємо таку його любовну поезію

Як на вулиці зустрінеш,
То мене обходиш ти.
Добре робиш! Спільним шляхом
Не судилось нам іти..... .

Як в дорозі здиблю горе,
Що тобі несе удар,
Сам його до себе справлю
І прийму його тягар.

А як щастя часом схоче
В мою хату загостить,
Я його до тебе справлю,
Най голубчиком летить..... .

Се одна з найблагородніших любовних поезій, які можна знайти в літературі.

IV. Перелом у любовнім почуваню Франка.

Недовго бачимо первісний тон у Франковім терпінню. За раз таки появляється інакший:

Я нелюд! Часто щоб зглушить
У серці люту муку,
Я чистий образ твій убить
Здіймав проступну руку.

Я з вулиці болото брав,
Каміння кременисте
І кидав ним у образ твій,
В лице твоє пречисте.

Я мов безумний лютував,
Мов п'яний у нетямі,
Хоч чув, що власне серце рвав
Злочинними руками.

Та як минув скажений дур,
Я чувсь брудний, недужий,
А образ твій яснів в душі,
Мов сонце верх калюжі.

Очевидно ми далекі від того, щоб розбирати сей вірш. Нехай се роблять ті, що самі без гріхів у минувшині своїй. Але загально треба ствердити, що нема подібних поезій у поетів, яких культи святкують народи. Нема чогось такого й у нашого дуже пристрасного Тараса.

Літа минають. Франко дає знов дуже гарний вірш "Як почувеш в ночі".... Він всім відомий. І заслугує на те, щоб був відомий.

V. А що на се сказалиб родичі дитини?

Далі слідує такий тон у поезії Франка:

Чорте, демоне розлуки,
Несповнимих, диких мрій,
Недрімаючої муки
І несправджених надій!

Слухай голосу розпуки!
Буду раб, невольник твій,
Весь тобі віддамся в руки,
Лиш те серце заспокій!

Враз з тобою на страждання
Я готов на вік піти,
Лиш одно мені бажання
Заспокій тепера ти.

За один її цілунок
Най горю сто тисяч літ!
За любов її і ласку
Дам я небо, рай, весь світ.

Річ ясна, що поняття “чорт” треба тут розуміти символічно як узмисловлене всего зла, котре потому мучить людину за те, що вона зробила. Хто уважно перечитає, сей вірш ще раз і ще раз, а має сам сина або дочку, — нехай застановиться над тим, чи хотівби, щоб його дитина піддалася колись аж такому зразкови пристрасти. А не треба забувати, що слова поета се не пусті звуки. Се огні, котрі часом тліють, а часом бухають і нищать молоді душі. Вісторії літератури різних народів є цікаві докази, який великий і страшний буває вплив поетів. Він часом проявляється зараз, а часом аж по сотках літ. Нпр. по виданню невеличкого твору німецького поета, що називався Гете (“Терпіння молодого Вертера”) в Німеччині цілий ряд молодих людей поповнив самоубийства перенявшись тим твором.

VI. Геній Гетого і Геній Франка.

Мабуть відчуваючи можливість наслідків так проявленої пристрасти, спробував Франко таки зараз написати щось немов глузоване з попередньої поезійки. Він представляє, що чорт йому з'явився в п'ятмі, зареготався, поплескав у плече і сказав:

Ось новість! Куріоз! Ось диво природниче!
Пан раціоналіст, безбожник — чорта кличе!
Щей душу напиха!

Сто тисяч літ горить готові? Ха-ха! Друже!
Се спорий шмат часу! А ще недавно дуже
Чи не казали ви:

“Душа — то нервів рух?” Значить, загинуть нерви,
То і душі капут! То якже се тепер ви
Згубили з голови?

І щож, скажіть мені, оферта ваша варта?
Сеж в газардовій грі фіктивна, кепська карта
Чи чесно се? Скажіть!

Вам хочесь те а те..... конкретне, а мені ви
Даєте пшик. Се стид! Не думав, що такі ви!
І з чортом так не слід!

А втім, голубчику, оферта ваша пізна!
Та ваша душенька се коршма тай заїздна, —
Давно в ній наш нічліг.

Чи я дурний у вас добро те купувати,
Що й без купованя швиденько буду мати
Без клопотів усіх!

Що думати про сю поезію? В історії літератур різних часів і народів описують поети (як народні, так і вчені) доволі часто появу злого духа і розмову з ним. Описують звичайно дуже поважно, як зустріч з олицетворенем усього злого. Найбільший німецький поетичний твір що називається “Фавст”, опертий на подібнім мотиві. Але як кінчиться той дійсно великий твір, на котрім виховуються сильні покоління великого німецького народу? Зовсім не так, як найлучший цикль пісень Франка, про котрий тут пишемо. А як? Герой того великого німецького твору Др. Фавст, хоч опутаний діаволом, освободжується від нього і спокутує гріхи свої тяжкою працею: видирає бурливому морю шмат землі й обробляє його для себе і для дальших поколінь свого народу.

VII. Перші вістуні розстрою Франка.

А якже кінчиться найлучший цикль найінтимніших поезій Франка? Його дальший перебіг і кінець такий, що Франко падає — у розстрій. Його розстрій блистить зразу так гарно як яблочко з червачком. А потому переходить у повний розклад. Ось докази:

Пісне, моя ти підстрелена пташко,
Мушиш замовкнуть і ти.
Годі ридати і плакати тяжко,
Час нам зі сцени зійти.

З кожною строфою, з кожною нutoю
Слабшає відгомін твій.

Пісне, напоєна горем-отрутою,
Час тобі вже на спокій.

Се гарна пісня, хоч вона вже пригнобляє. А друга ще м'якша і лучша:

І ти прощай! Твого імя
Не вимовлю ніколи я.
Мене забудь швиденько ти,
Своїх діток люби, пести,
Будь вірна своєму мужу!
І не читай моїх пісень
І не воруш ні в ніч, ні в день
Сю тінь мою недужу

VIII. Франко і Будда.

Але де далі, там гірше. Гірше під кождим оглядом. Поет попадає в розпуку і бачить тільки оден вихід — самогубство. І аргументує його на різні лади, зачинаючи від Будди, основника дивної азійської віри, котра параліжує активність людини.

Франко пише:

Поклін тобі, Буддо!
В темряві життя
Ти ясність, ти чудо,
Ти мир забуття!

Безсмертне лиш тіло.
Бо жаден атом
Його не пропаде
На віки віком

Та з пристрастей пекла
Ти вивів людей,
Не тьмив їх туманом
Загробних ідей.

Поклін тобі, світлий,
Від бідних, блудних,
Що в пристрастей путах
Ще б'ються міцних.

Поклін і від мене,
Що скочу як стій
Із тиску Сансари
В Нірвани спокій!

Князь Готамо “Будда”, Азії учитель, се оден з найсильніших мозків, які видало людство. Докладніші студії над притчами Будди появилися щойно по написаню сеї поемки Франка у прекрасних працях німецьких учених. Але вже й тоді на основі того, що було відоме, неможливо було сказати, що Будда “не тьмив” людей загробними ідеями. Ще й як “тьмив”! Таке поставлене справи тим дивніше, що сам Франко написав до-

сить велику працю про Будду. А вже ніяким чином неможливо було й тоді думати, що Будда так легко обіцяє “нірвану” (знищене, забуттє) в такім стані пристрасти й розбурхання. Ой, ні. І Будда вимагає, щоб людина таки добре заслужила собі навіть на “нірвану”. А вистріл з револьвера в себе се не єсть заслуга після ніякої науки.

ІХ. Як Франко оправдує самоубийство.

Дальше Франко ще і Христа бере на свідка свого “доброго” погляду, немовби самоубийство могло бути справдане!

“Коли знаєш, що чиниш —
Закон твій — ти сам
А не знаєш, що чиниш —
Закон є твій пан”.

Такі слова по думці Франка мав “напевно” сказати Христос. Хоч даремно шукати їх в євангелії, та вони заховалися в однім старім грецькім рукописі, додає Франко. Значить — Франко закидає Церкві, що вона пропускає чомусь ті “Христові слова”. Тимчасом се очевидно не слова Христа, бо вони відомі були вже на сотки літ перед Христом. А саме на ринку в Атенях викрикували сі слова старогрецькі софісти. То були такі давні крикуни, що робили збілого чорне, а з чорного біле й завели “культ чоловіка”, навчаючи, що кождий чоловік се мірило всего.

Х. Що на се сказалаб здорова суспільність?

Кінець кінців Франко так описує свій лік на біль серця:

Отсей маленький інструмент
Холодний та блискучий
Один кивок один момент
І крови ключ кипучий.
Отсе весь лік, отсе рецепт
На весь мій біль безмірний.
Один момент — хибаж се гріх?
І по щож так страждати?
Марний комар, пустий оріх
То й по що заваджати?

Се правда. Бо хто утратив віру в Бога, а чогось дуже забажає і не може осягнути, все одно чи дівчини, чи слави, чи

влади, чи богацтва, — то для такого одинокий льогічний кінець духове або й фізичне самоубийство. Але чи такий світогляд може стати предметом здорового культу для народу і його молоді? Нехай на се питання відповідь собі кожда мати і кожний батько, що мають dorостаючих дітей.

Та “найлучше” подаємо тут на кінці, сего уступу, хоч воно приходить в середині циклю тих поезій Франка. Він пише про свою любку і любов таке:

Я не тебе люблю, о ні,	Я не тебе люблю, о ні, —
Моя хистка лілеє,	Люблю я власну мрію,
Не оченька твої ясні,	Що там у серденьку на дні
Не личенько блідее.	Від малечку лелію.

І се правда. Любов буває всяка. А сі стрічки навели ми на доказ, як тісно вяжеться світогляд людини навіть з її анімальним істнованем, з питанням продовження роду. А центр усякого світогляду се відношене до Бога. І тому власне Франко так весь час кружляє думками коло того питання. Бо атеїст кружляє коло Бога може навіть більше ніж віруюча людина. Кружляє і все мучиться переченем.

Отож ми кажемо і доказуємо таке: Франко великий поет. Але з його творчости можна зробити тільки вибір, а цілости її ставити як предмет культу неможливо. Значить: Цензура? Так, цензура. Бо інакше, коли не буде розумної цензури, опертої на свобідній критиці в літературі, то потому допустимо буквально все, як московські большевики допустили й полюбили “все”, що йшло “на ліво” — аж до таких пісень:

“Отца я зарезал, мать свою убил,
Младшую сестрицу
Невінності лишіл.”

Сей “лицар” уже “порядно” пішов на ліво. Або ся “панна”:

“Я без Бога, я без загси (?)
Я без торгу, я без такси:

Сред деревні, сред села
Аліменти родила. . . .” (Гл. “Н. Рус. Слово”. ч. (4919).

XI. Про світогляди і культу.

Коли кинемо оком на літературу ріжних народів світа, живих і померших, то нашим очам представиться такий вид: Від великих любовних поем Гіндостану, від мітів таємничих мудр-

ців Борзіппи, від єгипетських, грецьких, китайських пісень, від символічної “Пісні Пісень” Гебреїв — скрізь бє чистим ключем сильна любов людини до людини — аж до наших днів. Та любов бє ключем нпр. в одній зі старших пісень Гіндостанських аж такою силою:

“Мила моя!
Ти вартнійша для мене навіть від порогів
Рідного Краю мого!”

Але скрізь і все в парі власне з такою сильною любовю йде глибока віра в Бога. І тому така любов се творча любов народів, котра творить житте і не кінчить самогубством. Не кінчить навіть тоді, коли нещаслива любов до злої жінки вириває салюбленому такі слова, які вирвала з уст Соломона:

“І дізнався я,
Що гірша ніж смерть — жєнщина
Бо вона — сїть,
Серце в неї — капкани,
А руки — ланцюхи.
Хто добрий перед Богом,
Той уратуєся від неї.” (Книга Еккл., 7.)

Такі твори можуть бути і все були предметом культу народів. Се не значить, щоб осуджувати Франка за те, що він так а не інакше описав свою любов. Бо перша річ у творчости поєта се повна свобода. Йому вільно писати, що хоче і як хоче. Але нам вільно вибирати, чи те, що він написав може бути предметом культу цілої нації та її молоді, чи не може бути. Отож ми кажемо, що ні. І подаємо причину того: сей поєт мав душу зломану болем невірства. Він сам се чув, розумів і казав, постійно вертаючи до Бога, щоб істнованє його все перечити. Творчість такого поєта не може бути основою для образования почувань молоді християнського народу.

XII. Хто може бути учителем.

Ніколи не осягнеться бажаного успіху заборонами. Тому безцільно булоб видирати молоді з рук якого небуть автора. Але можна і треба їй сказати: Коли хочеш розвиватися і бути сильна, то не вір у доброту світогляду невірства. Се вже давно сказав про такі твори Франка Др. В. Щурат, пізнійший ректор українського університету, назвавши ті твори проявом дека-

дентизму. Франко боронився перед тим закидом, але не оборонився.

І тому коли мати або батько спостережуть у дитини своєї безмежний біль серця, що трискає з заведеної любови, — вони не можуть їй дати творів Франка як лік і рецепт на той біль безмірний. Але можуть дати своїй християнській дитині все віруючого в Бога поета, котрий любив Письмо Святе і бачив у нім Божий ідеал людини — Того, що любив говорити з Мартою і Марією і з молодою Самарянкою при криниці. Того, що пошанував закон і традицію народа свого, котрі наказували, не виступати учителем народа, поки трийцять разів осеню не опадє в городах червоне листє винограду. Того, що не попав у сіти роскоші а виждав на муку і смерть свою невинну на камяній горі Голгофті, на місци черепів, опльований, оббитий, окервланий тими, котрі хотіли від нього проводу до панованя на землі задля уживаня земської роскоші.

Се може бути предметом культу. І єсть предметом культу інтелігенції та мас всіх здорових народів, котрим все инше дається. Бо вони варта того.

ГОЛОСИ СУСПІЛЬНОСТІ

XV.

ГРИЦАЇВЩИНА В АМЕРИЦІ.

Від кількох тижнів ведеться погана полеміка mezi двома найбільш впливовими українськими американськими часописами, а саме "Свободою" і "Америкою" — полеміка, яка заставляє також Січову Організацію висказати свою думку про неї.

Головна Централь "Січей" в Шікагу і її орган "Січ" не раз і недва заявлялися публично проти особистих нападів на людей і на публичні українські інституції без ту огляду на те звідки ті напасти походять. Тай тепер не думаємо нападати на нікого, але бажаємо дати на сей час вияснення нашого становища в висше названій пресовій боротьбі, яка українську еміграцію в Злучених Державах роз "єднює а не обєднює.

Маємо до сього слідуєчі причини: Січова Організація є й досі членом т. зв. "Обєднаня", якого органом являється "Свобода". Отож, як член "Обєднаня" Січова Організація має право і обовязок забрати голос в справі нападів, які "Свобода" без найменшої провокації з нашої сторони чинить в ріжній формі на адресу Січової Організації і її передових людей. Нам відомо, що т. зв. "Обєднаня" було від самого початку засноване не як чинник справді об"єднуючий і будуєчий, але як чинник розвалу, в ціли повалення Січової Організації. Ріжними підпольними стежками велася і ведеться до нині борба "Свободи" проти "Січей" людьми, які ніколи до Січової Організації не належали і досі не належать. Особливо відколи наступила "зміна мозгів" в редакції "Свободи", зачав її редактор Др. Мишуга свою отверту борбу, так проти української Церкви в Америці, ак і проти Січової Організації, очернюючи і нашого Єпископа і українське духовенство і нападаючи на Січову Організацію з виразним наміром, щоби її повалити і викликати такий самий хаос в політичній думці українського народу на еміграції, який панує в кружку самого т. зв. "Обєднаня".

Січова Організація є оперта на основах ладу і пошани для української світської й духовної Влади. І тому мусить публично пятнувати підпольні і явні заходи Дра. Л. Мишуги, який для своїх особистих цілей і з особистої зневаисти до одиниць, які стоять на чолі української еміграції в Америці, і на чолі українського народу старається розбити наші найстарші релігійні, культурні й політичні, народні інституції, а саме Церкву й Січову Організацію.

Др. Мишуга не перебирає в средствах, щоби дійти до своєї поганої ціли, уживаючи в своїх нападах проти Січової Організації і Церкви крайно демагогічних средств, які промовляють лише до безкритичної маси, та опирається на "інформаціях" і наклепах таких людей, ак пр. п. Степан Мусійчук,

Члени У. Н. С., які є рівночасно членами Січової Організації жадають усунення Дра. Мишуги як редактора "Свободи", а з яких причин вияснимо в слідуючій числі "Січи".

На підставі листів, які одержує Головна Команда "Січей", які жадають щоби ся Команда виступила явно в обороні Січової Організації і Церкви, Головна Команда "Січей" отсим ставляє за примір IV. округ детройтський, який дня 19. липня 1926 ухвалив протест в слідуючій формі:

"Пише Четверта Округа Січової Організації, яка своїми членами заповняє всі допомогові відділи Укр. Народного Союза. Всі протестують проти нападів і наклепів Дра. Мишуги і товаришів на українського Епископа Богачевського та Дра. Назарука редактора "Америци" та одночасно поручають за пренумеровання "Америци" кождому Січовикови IV Округи, даючи сим доказ протесту "Свободі" і її редакторам а повну сатисфакцію піддержку "Америці" й Дру. Назарукови як її редакторови. Принято й затверджено дня 19. липня 1926.—А. Мохорук, Окр. Писар."

Крім таких протестів члени Січової Організації, які є членами У. Н. С., хай жадають по своїх союзових відділах усунення Дра. Мишуги як редактора "Свободи" ізаведення на ново редакційного цензурового комітету в "Свободі", який послідною конвенцією союзовою був знесений.

Члени "Союза" хай посилають протести до "Свободи", жадаючи рівночасно поміщування своїх протестів в "Свободі".

Проч з Дром. Мишугою як редактором "Свободи"!

Др. Ст. К. Гриневецкий. (як Член У. Н. С. і за всіх Січовиків-Членів У. Н. С.)

Примітка.—Подаємо тут голос Вп. Д-ра Степана Гриневецького, пригадуючи, що сей наш довголітний діяч в Америці ніколи не жив з публичного гроша, навпаки, сам все давав грубі гроші на народні ціли. Ві нперший дав у Шікагу чек на 1000 долярів на Національну Позичку пану Мишузі. Він дав 1000 долярів на український гімнастичний огород у Львові для дітей нашого народу. Він посвячує від лїт свій час і своє майно і свій бизнес для народної справи. Тому з голосом такого чоловіка треба чейже більше рахуватися, ніж з кириною панків, котрі робили бизнес на “добродійности” і живють з розвалу та кирині.

XVI.

Бофало (Нью Йорк).

Все так бувало: Коли редакція Свободи хотїла побивати верховну духовну Владу, себто українського католицького Епископа, зараз зачала кокетувати та підморгувати до священників, мовляв, дивіться Отці, духовні, якого то Ви маєте ворога, та тирана; не патріота, без серця, не милосердного! А ну всі на него! Але коли ходить “Свободі”, та її панам редакторам, чи то дипломованим дякам, чи кандидатам до дипломів, чи навіть з докторатом, о здискредитоване священства в очах народа, тоді та сама “поступова” Свобода шкірит зуби, та робить милі очі до: “простого, робучого українського народа” і пише: “Дивіться українські чорнороби, на тих галапасів чорноризників, та неробів, тих попів, як то вони відплачуються вам за ваш хлїб!” Так було давними часами, ще за покійного Епископа Ортинського, так було по його смерти, до котрої причинилася, най не буде редакції Свободи у гнів, такої та сама Свобода, зі своїми панам редакторами, те саме починаєся і тепер. А все те саме і в чера і нині”, все в кулко Мацею!” Як би треба редакції Свободи витягнути найбільшу армату проти попів, зараз показала би пальцем на минувшість отця Копитчака, котра мусить бути знана і “Свободі” і панам Редакторам. Але що тут ходить тепер о тарана на Епископа, Свобода натягнула на своє демагогічне личко маску милосерного Самярянина, та нуже використати нещасте, нещасливого священника, щоби впакувати як найгрубшого та найдовшого цьвяха в саме серце Епископа, а в річи, трафити своєю їдю в саме серце спаралізовану українсько-американським хаосом, укра-

їнську суспільність! Панове редактори! Чи Ви бете Епископа, чи ви бете своє священство, котреб воно не було, католицьке, чи православне, чи навіть коли ви бете другу українську організацію, лише, тому, щоб догодити своїм особистим, забаганкам, чи користи, якої не будь форми, знайте, що Ви бете нас всіх Українців! Кождий член нашого народного організму, є для Соборної України тим самим, чим є для пана редактора від Свободи: нога, рука, ніс, або хоть би мізинний палець! Не вільно нікому калічити свого власного тіла без потреби! А ви бете і то без застанови найважнійшу тут часть нашого народного організму, саму голову і то таким некультурним знярядом, як скомпромітованою убійством епископа Ортинського часописею. Се вже і гріх, (від Бога гріх) і сміх) від культурних народів сміх). Добре зробилиб Ви панове редактори, якщо послушалиб мудрих слів філософа старого: Сенеки та стали і від церкви, і від епископа, і від священства здалека! Чого Вам мішатися не в своє діло! Ви і так свого не діпнете, хиба що затроїте ще більше і так вже хору душу і затроений українським хаосом організм нашої української еміграції!

З поважанем остаю, і пишу ся

о. О. Пристай.

Примітка: — Містимо сей коротенький але дуже знаменний вислів опінії сеніора наших патріотів-священників Всп. о. Пристая, одного з найбільше жертвенних діячів наших так тут, як і в старм краю. Сей правдивий патріот-священик влучно підчеркує демагогію двох - трьох інтелігентів або півінтелігентів, котрі мимо всіх змін в редакції “Свободи” до ніякої церкви не належать а все хочуть “реформувати” церкву і кождий Епископ їм “недобрий”. Священиків юдять на Епископа, нарід на священників і такий “краківський танець” ведуть уже не від тепер. Нарешті взялися до ширеня атеїстичного культу і хочуть приневолити церкву до ширеня його. Словом — небувалу руїну виправляють всупереч усяким ухвалям своїх власних конвенцій. Чого ті люде хочуть, Бог оден знає. Се одно певне, що ніякий нарід на світі не дозволив би їм танцювати такої “польки”. Та все має свій кінець, мабуть і той “кракус” у Свободі, що робить всіх “поляками”, буде мати якийсь кінець.

